

СВОБОДА

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК

РІК XLVI. Ч. 220. Джерзі Сіті, Н. Дж., четвер, 22-го вересня 1938.

SVOBODA

UKRAINIAN DAILY

No. 220. Jersey City, N. J., Thursday, September 22, 1938

VOL XLVI

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. ПЯТЬ ЦЕНТИВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ

Тел. „Свобода“: ВЕрген 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: ВЕрген 4-1016. 4-0807.

THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE

ВАЖНІ ПРАВИБОРИ

ВАШИНГТОН. — Конгресмен О'Конор, демократ, котрого усунення з конгресу домагається президент Рузвельт за його неліберальну політику, перепав при правиборах як кандидат Демократичної Партії, але добув собі номінацію з Республіканської Партії. Демократичним кандидатом проти нього є Джеймс Фей.

У Нью-Джерзі бувший сенатор Барбур став кандидатом Республіканської Партії на становище сенатора; проти нього стає як демократ В. Г. Ілай.

У Масахусетсі бувший губернатор Джеймс Керлі став наново кандидатом на цей уряд з Демократичної Партії, Леверет Салтонстол з Республіканської.

Замітно, що в стейті Вісконсин противники Ла Фолетів на різні уряди добули поважне число голосів.

Посол ньюйорської легіслятури Степан Ярема вийшов кандидатом Демократичної Партії з того самого дистрикту на це саме становище.

Президент Рузвельт заявив, що він не думає мішатись у виборчу боротьбу між партіями. Мовляв, він змішувався у вибори лише в обороні ліберальної засади.

МАНЕВРИ З ГАЗОВИМИ МАСКАМИ.

ФОРТ НАКС (Кентокі). — Підчас маневрів американської армії в цій околиці переведено перший раз в Америці проби з газовими масками для цивільного населення. Три сотки осіб з місцевих патріотичних організацій послужили добровольцями, які вдавали з себе цивільних сторожів підчас нібито-війни й носили такі маски.

Маневри вказують на велике змеханізування американської армії.

СТАВЛЯТЬ НА СУД ЗА „ПЕЧЕННЯ“ ВЯЗНІВ.

ФІЛАДЕЛЬФІЯ (Па.). — Велика лава присяжних суддів постановила поставити на суд за вбивство другого ступня Вільяма Милса, начальника Філадельфійської тюрми, і 9 членів його штабу сторожів за те, що вони спекли на смерть 4 в'язнів, що вийшли були на голодний страйк.

Іх пошлено на волі по зложенні кавці в сумі \$10,000 від особи.

ВЕЛИКА ЗАЛІЗНИЧА КАТАСТРОФА.

НАЙЛЕНД (Каліфорнія). — Підчас ударення двох поїздів залізничі Содерн Пасифік коло Торту, 11 миль звідси, згинули 12 осіб, а понад 100 були поважно покалічені.

Заряд залізничі каже, що причиною катастрофи була помилка робітника при наставлюванні зв'язки.

ВЕЛИКІ ПОВЕНІ ЧЕРЕЗ УЛИВНІ ДОЩІ.

БОСТОН. — Усі ріки в цій околиці виступили з берегів, унаслідок довгих уливних дощів. Цілий Новий Англії грозить поводяною катастрофою.

Два залізничі поїзди вискочили з шин, підмитих водами. В багатьох місцях ріки й потоки зірвали мости й гаті, позаливали фарми, дома й фабрики. Підчас катастроф на залізницях згинули 2 особи.

У місті Дедгем автомобілі злетіли з підмитой дороги; притому згинули 5 осіб.

ДАЕС ПЛАНУЄ ПРОТИМІГРАНТСЬКУ ОРГАНІЗАЦІЮ.

ВАШИНГТОН. — Конгресмен Даес, голова конгресового комітету для розсліду так званих неамериканських акцій та пропаганд, виступив із закликом організації „за мир і американізм“, що буде звертатися проти комунізму, нацизму, фашизму й усяких чужинецьких рухів. Організація буде вести кампанію за загострення імміграційних і депортаційних законів.

Комітет Даеса вже відправив зо своєї служби Едварда Соливана, свого головного дослідника.

КУБАНЕЦЬ УБИВ 8 ЧЛЕНІВ СВОЄЇ РОДИНИ.

ГАВАНА. — Беніто Торес, 25-літній мулат, посварившись зо своїм тестем, підпалив родинний дім, а коли його родина почала тікати з пожежу, убив з рушничою свою матір, стрія, три сестри і трьох братів. Його тесть, через сварку з котрим скоїлася трагедія, одинокий з родини втік з життям. Убивник утік у гори. За ним пішла потоня жовніврів.

МАЙНЕРИ ХОЧУТЬ УРЯДОВОЇ КОНТРОЛІ.

ГАРИСБУРГ (Па.). — На зборах майнерської юнії „Юнаїтід Майн Воркерс оф Америка“ ухвалено резолюцію, в котрій прийнято в засаді план перетворення копалин твердого вугля на стейтову власність.

За резолюцію промовляв на конвенції заступник стейтового губернатора, котрий домагався від юнії якогось реального плану для переведення засади в життя.

ЧИ БУДУТЬ БИТИСЯ?

Чехословацький уряд каже, що його армія готова воювати. На світліні чехословацька кіннота.

ДЕРЖАВНА ПОМІЧ НАСЕЛЕННЮ.

Парламент домінії Нової Зеландії саме тепер радить над урядовим законопроектом, згідно з яким громадяни тої домінії будуть діставати пенсію після скінчення 60 року життя. Пенсія буде виносити \$7.50 на тиждень для одної особи. Крім того в Новій Зеландії будуть давати допомогу хорим, безробітним і тим, що через каліцтво не годні працювати. В законопроекті передбачена безплатна шпитальна й медична опіка для всіх громадян без винятку. Кожна мати після родів залишиться у шпиталі 14 днів на кошті держави.

МАТИ ЗНАЙШЛА ВКРАДЕНУ ДИТИНУ.

В часі торгу у Сморжу біля Сколього Катерина Голованська з Лавочного, проходячи через табір циганів, пізнала на руках в одної циганки свою доволіно дитинку, що пропала перед трьома місяцями. Голованська закликала „Аино“ і дитина розплакалася на руках циганки. Циганка твердила, що це її дитина, але Голованська заявила, що це напевно її донечка. Поліція забрала дитинку до громадського захисту у Сморжу, аж доки не виснить справи.

ЕКСПОРТ МОРЕЛІВ ІЗ ЗАЛІЩИК.

Цього року експорт морелів із Заліщик виніс коло 700,000 фунтів. Почтових посилок вислали коло 11,200, вагою понад 160,000 фунтів, залізничних посилок понад 500,000 фунтів. Ще як морелі цвіли, оцінювали цюгоричний збір на сто вагонів десятистовних, однак весняні приморозки знищили майже дві третини цвіття. З початку серпня вислали із Заліщик 73 вагони по 10 тон помідорів, не рахуючи дрібних почтових посилок. Це ледви 20 процент продукції. Як перші помідори появилися були на ринку, продавали по 90 сотиків за фунт, 10. серпня продавали вже по 4—6 сотиків за фунт, опісля по 2—3 сот. за фунт. Найбільше помідорів висилають до Катовиць, по кілька вагонів денно.

100 ЗЛ. ГРИВНИ НА ПРОВІДНИКА ТАБОРУ „ОРЛІВ“.

У станіславському старостві відбулася розправа проти ред. Романа Данилевича, провідника табору „Орлів“ у Боднарові. Його притягнуло старство до відповідальности на основі доносу поліції під закидом порушення публичних імпрез та зорганізування нелегального походу членів табору, які перейшли селом до церкви. Старство покарало Р. Данилевича гривною 100 зл.

ВТОПИЛОСЯ ТРОЄ ЛЮДЕЙ.

На озері Шихт Лейк (Канада) втопився Берт Гаймен, літ 22, панна Гелена Беда, літ 18, і панна Йозефина Петсіен, літ 26. Випадок стався через те, що моторова лодка, на якій вони пустилися на озеро, перевернулася. Поліція витягнула трупи потоплених.

ВИСЕЛИЛИ УКРАЇНСЬКУ ЛІКАРКУ.

Здолбунівське старство виселило на основі розпорядку про кордонні держави з прикордонної смуги на Волині пані д-ра Ірину Прісневську, відому українську лікарку і діячку „Союзу Українок“ у Рівному.

ЗАТРУЇЛИСЬ „УКРАЇНСЬКОЮ“ ЗУПОЮ.

Пані Ева Морис і її трое дітей з Торонта знаходяться у шпиталі, грізно затруєні зупою, звареною згідно з приписом „української“ рецепти, або від наслідків т. зв. птоматичного затруєння. Ту зупу мати з дітьми заграла ще з минулого дня і вони зїли її на приватнім пікніку на острові Торонто. Всіх їх завезено до шпиталю. Репортери щоденників подають, що кілька родичів також вечеряли недалеко Морисів і хоч вони бачили мучки затруєної родини, ніхто не поспішив із рятунком. Аж наймолодший син Морисів, Вальтер, заручувався до умовальні, де влав перед ногами поліцаїв, але передтим вказав на місце, де мама вється у болях. Поліцаї покликвали зараз поміч і цілу родину врятовано від смерті.

БАНДИТСЬКІ НАПАДИ ПОЛЬСЬКИХ ПАРУБКІВ.

Чисто польське село Чішки коло Львова відоме зо своєї „побожности і чесности“, чим чваняться в книжці-історії свого села п. з. „Чішки коло Львова“, що появилися друком з нагоди 500-них роковин існування чішської парохії. Оначе факти із щоденного життя говорять зовсім що інше. Ось у суботу вчором, 6. серпня ц. р., вертався з Винників ковальський челядник, 20-літній Євген Голод з Глухович. За селом Чішками загордили йому дорогу три невідомі йому з Чішок напасники, але завдяки своїй гідній поставі і зручності вийшов з цієї ситуації неушкоджений, лише удар ножа одного з цих „побожних“ напасників розпорів йому блюзу і сорочку. Заохочені тим своїм подвигом, чішські напасники прийшли на другий день, себто в неділю, 7. м. м., до Глухович на весілля вже коло 12 озброєних напасників з револьверами, втичками і ножами та почали показувати свою силу. На щастя, дістали добру відправу від гавіських хлопців і мусили відтати з Глухович як не пишні. Хто знає, чим булаб ця їх „ескапада“ скінчилася, якби не полаяла, який видів їх до Чішок. Оттака в них чесність і побожність, а разом і відвага.

СМЕРТЬ ВІДОМОЇ АКТОРКИ.

У Беверлі Гилс, Каліфорнія, померла у власному домі у 53 році життя відома фільмова зірка й акторка звичайного театру, Полін Фредерик. Вона занедужала кілька днів тому на гостру дихавицю.

КІЛЬКАДЕСЯТЬ ОСІБ ЗАТРУЇЛИСЯ РИБАМИ.

В кольонії Покрівка під Холмом трапився випадок збірного затруєння. І Гочик гостив гостей з нагоди заручин своєї доньки. На другий день кількадесять учасників гостини поважно затруїлися. Лікар ствердив, що затруєння наступило від спожиття несвіжих риб. 20 осіб перевезли до лікарні.

ПОЛЬСЬКА ВЛАДА ПОГРОЖУЄ ЗАКРИТТЯМ УСІХ УКРАЇНСЬКИХ ЧАСОПИСІВ

ЛЬВІВ. — Дня 1 вересня ц. р. відбулась у львівському воевідстві характеристична „пресова нарада“. А цікава вона вже тим, що тревала всього три минути. На ту „конференцію“ польська влада „запросила“ представників усіх українських часописів, включно до „Епархіальних Вістей“. Представники, що зявились на те „запрошення“, дістали такий приказ:

„Якщо появиться в котрімнебудь українським часописі яканебудь вістка про якісь „загарбані обекти“ на „східних землях“, себто, коли появиться яканебудь згадка про нищення і палення українських православних церков на Холмщині, Волині, Поліссі і Підляшші, або коли появиться найменша згадка про пастирський лист митрополита Шептицького чи взагалі буде поміщена найменша згадка про незадоволення людности на „хідних кресах“, то всі українські часописи будуть припинені, а редактори відіслані до Берези Картузької. Не вільно теж нічого згадувати і писати про цю „конференцію“ в часописах“.

Представників української преси візвано на ті „наради“ телефонічно, щоб не було доказів на письмі, що їх взагалі звизано. Принято їх у воевідстві в жакливий спосіб, так, як приймає польський пан формалів. Всі представники в часі заяви польського урядовця мусіли стояти. По тій заяві приказано їм забратися.

УКРАЇНЦІ НА ЗАКАРПАТТІ ДОБИВАЮТЬСЯ СВОЇХ ПРАВ.

ПРАГА. — Дня 7 ц. м. була у Празі делегація Української Народньої Ради із Закарпаття, щоби предожити чехословацькому урядові домагання українського народу на Закарпатті в справах політичних, господарських і культурних, прийняті на великих зборах в Ужгороді в неділю, 4 ц. м. Делегації провадив о. Августин Волошин. В склад делегації входили: посол Ю. Ревай, редактор С. Ключук, о. Д. Попович, д-р М. Долинай, Василь Приймак, Ю. Гуснай, В. Свереня, І Чобан і д-р С. Росоха.

ЧЕХИ ВІДКИДАЮТЬ ПРЕДЛОЖЕННЯ АНГЛІЙ І ФРАНЦІЙ.

ПРАГА. — Чеський уряд після довгих нарад рішився відкинути пропозиції Англії і Франції відступити без боротьби судетських німців Німеччині. Чехи домагаються довшого часу до надуми та подають думку, щоб цю справу віддати міжнародному судові в Газі. Та як тільки чехи вислали відмовну відповідь, у палаті президента Бенеша зявились представники Англії і Франції і в гострих нервових виразах домагалися, щоб Чехословачина погодилася на віддачу Судетів, бо інакше їх краї цілком не ручать за те, що станеться з цілою Чехословачиною. Гітлер поставив ультимат, що коли до 24 годин не дістане згоди, то піде на чехів війною.

Чехословацька преса захоче неуступчиве становище. Армія готується до війни, копають здовж границі шанці, виставляють протилетунські сармати. Такі гармати виставлені навіть коло самої палати президента.

ПОЛЬЩА Й УГОРЩИНА ДОМАГАЮТЬСЯ СВОГО.

БЕРХТЕСГАДЕН. — У гірській резиденції Гітлера нараджувалися представники Польщі й Угорщини враз з Гітлером і його дорадниками. Вони рішили тепер домагатися не лише віддачі судетських німців Німеччині, але також тешиносного Шлеську Польщі, а угорської меншини Угорщині.

МУСОЛІНІ ПІДПЕРЖУЄ РОЗДІЛ.

РИМ. — Мусоліні заявив, що розвязка чехословацького питання не буде повна, коли інші національності не дістануть спромози висказати свою волю шляхом плебісциту. Він сказав, що не приступить до гарантії щодо решти етнографічної чеської території, коли мадяри не дістануть свого. Вирдженію Гайда, „голосник“ Мусоліні, написав у Польщі д'Італія, що задоволені мусія бути не лише німці, але також словаки, мадяри, поляки і русини. Мусоліні скріпив погляд, що вразі війни піде разом з Німеччиною.

АНГЛІЯ І ФРАНЦІЯ ОПРАВДУЮТЬСЯ.

ПАРИЖ. — Хоч урядові кола ще не почали публікувати всіх причин, чому вони так безсоромно поконули свого союзника, то проте вже виходять їхні аргументи наверх. У часі лондонської конференції Чеймберлін звелів прочитати звіт Ронсімена. В тому звіті говориться, що чехи загострюють судетське питання і вперто відмовляються поладити його мирнолюбно. Впертість виказував найбільше президент Бенеш. Англіяці також сказали, що вразі війни Англія може післати на сушу всього дві дивізії. Щодо Советів, то їх поміч була дуже сумнівна.

"СВОБОДА" (LIBERTY)

FOUNDED 1893

Ukrainian newspaper published daily except Sundays and Holidays
by the Ukrainian Press and Book Company, Inc.
at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Matter at the Post Office of Jersey City, N. J.
on March 30, 1911 under the Act of March 3, 1879.
Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103
of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

ТРЕБА ОБЕРЕЖНОСТІ

Вміру того, як наближається вирішення чесько-німецького спору, наближається теж криза у відношенні між чехами й тою частиною України, що її по війні забрала Чехословаччина.

Ця справа назріє до критичного вирішення вже хочби через претенсії, що їх до Закарпатської України підносять різні сусідські держави, ближчі й далішні: Мадярщина, Польща, Румунія, може й Німеччина.

Навіть хочби чесько-німецький спір скінчився лише забранням Німеччиною тільки німецької території, хочби Чехословаччина вдалося задержати при собі решту країв, то самий природний хід подій скоро доведе до нової, ще гострішої кризи з тими народами, що остануться під чеською владою. Зараз по забранні німецьких країв Німеччиною з тих країв будуть мусіти вибратися всі чеські урядовці. Очевидно, вони пойдуть до Чехословаччини шукати посади хліба. Та в самій Чехії вони того не знайдуть, бо там уже своїх є досить, а нові зайди лише можуть обірвати хліба тим, що там давна засіли. Як це звичайно в таких випадках буває, позбавлені посади у втрачених краях полізуть у чужі краї, загарбані пануючою нацією. Отже в Словаччину, а ще більше на українське Закарпаття. Нахід цих нових зайдів зовсім природно загострить відразу українсько-чеський конфлікт, бо прихід більшого числа голондних посадовців мусить з природи річей ударити в автономні зусилля закарпатських українців, зусилля, що передовсім зміряють на добуття адміністративних становищ місцевими українцями.

Ситуація сильно порушила публічну опінію серед українців. Як звісно, заговорили про неї українці в Америці, як свідомі так і несвідомі українці себто ті, що все ще себе вважають „русинами“ й „руснаками“, ба навіть москалями. Ці заяви, ніде правди діти, сильно ускладнюють вирішення справи. Адже відомо, до яких консеквенцій доводило подібне вирішення справи Закарпаття з Америки при кінці світової війни. Людьми, котрим здавалося, що вони будуть вертатися до рідного краю, а котрі в дійсності туди вертатися не думали, легко було піддати своїх братів у тому краю під чужу владу. Ті, що їх піддали, по короткій пробі жити під тою владою вернулися на постійний побут до Америки, лишаючи своїх братів зносити цю владу надалі. Цей факт показує, як обережними повинні бути імігранти в своїх заявах про потребу такого або іншого вирішення цієї справи.

На всякий випадок треба в тій справі засягнути таки голосу тих, котрих доля буде зачіплена безпосередньо. Власне на Закарпатті публічна опінія вже сильно розворужена критичним становищем Європи. Ужгородська Українська Народна Рада скликає збори для утвердження свого права говорити в імені українців на Закарпатті. Проти свідомої української струї ще йде сильна русофільська струя, що нині накладає з мадярами. Доля свідомого українства вимагає, щоб на Закарпатті скристалізувалася свободна воля народу щодо державної приналежності без постороннього вмішування. Всякі занадто гострі зусилля вирішувати долю наших братів на Закарпатті без них можуть легко пошкодити на довгі роки молодому ще українському рухові і наново розкопати прірву, що вже почала засипатися.

ЗАКАРПАТТЯ ДОМАГАЄТЬСЯ СВОГО!

Величава маніфестація волі закарпатських українців під прапором Першої Української Центральної Народної Ради.

Дня 4. вересня на заклик всенародної політичної організації Закарпаття, Першої Української Центральної Народної Ради, відбулись у великій залі Народного Дому „Просвіти“ в Ужгороді величаві збори, в яких взяло участь понад 1,100 делегатів з усього Закарпаття (від 135 організацій).

Коли на естраді появились члени президії Першої Української Центральної Народної Ради під проводом сеніорів о. Авг. Волошина та д-ра Ю. Бряжайка, привітали їх бурей оплесків.

Наради П. У. Ц. Н. Р. відкрив о. Августин Волошин, запрошуючи до президії: І. Гайчина, А. Лапаніча, І. Ігнатюка, Наступника, М. Маханця і Талабінчука.

Потім виступив о. Волошин довшою промовою.

Опісля промовляли: посол Ю. Ревай, ред. Ст. Ключурак, Ірина Невиська, д-р Росоха (підкреслив м. і., що українське питання на Закарпатті є частиною великого українського питання та порушив справу положення українців у Польщі), ред. І. Рогач.

Цілий час наради на залі панувало велике піднесення духа. Народи тривали від години 10 до 14 і покінчилися відспіванням національного гімну.

Збори ухвалили такі резолюції:

Прилюдні збори українського громадянства в Ужгороді вповні підтримують принципи постанови П. У. Ц. Н. Ради, що були ухвалені в резолюціях 29. 5. 1938 на засіданні головної управи, себто:

Перша Р. У. Ц. Н. Рада, як представництво підкарпатських русинів-українців, беручи під увагу вагу сучасної міжнародної політичної ситуації, вирізняє проголошену, що стоїть непохитно на становищі єдності Підкарпатської Русі з чехословацькою республікою та непорушності її границь і демократичного ладу.

П. У. Ц. Н. Рада з огляду на те, що влада держави сама веде переговори по своїх меншинних про нове унормування

їх правних відносин у державі, як теж і з огляду на те, що для підкарпатських русинів-українців забезпечена найширша автономія сенжерменським міжнародним договором і конституційною грамотою чехословацької республіки, уважає за свій обов'язок виразно ствердити:

що до переведення в життя відповідних постанов § 3. конституційної грамоти в справі скликання автономного союму до цього дня не пороблено належної приготування, і

наслідком цього надії нашого народу, покладані на перший етап, не сповнились.

З тієї причини П. У. Ц. Н. Рада домагається безвідкладного переведення в життя § 3. конституційної грамоти республіки, себто сповнення обов'язків, які чехословацька держава перебрала на себе в сенжерменським міжнародним договором. Для того вимагає розписати і перевести в найкоротшому часі вибори до підкарпатського автономного союму та прилучити до Підкарпатської Русі ту територію східної Словаччини, що заселена русинами-українцями.

Щодо змісту і форми найширшої автономії Підкарпатської Русі Народна Рада покликується на ухвалені домагання, що їх уже подано владі в формі проекту.

П. У. Ц. Н. Рада вважає за конечну потребу в інтересі самої держави і головно для добра краю та населення здійснення найширшої автономії підкарпатських русинів-українців.

І до того часу, поки наведені домагання будуть здійснені, П. У. Ц. Н. Рада домагається, щоб влада негайно:

1. зорганізувала окреме міністерство для Підкарпатської Русі.

2. Підпорядкувала цілу адміністрацію краю компетенції

губернатора Підкарпатської Русі.

3. Передала господарку всіх державних маєтків та підприємств на власність і під управу автономних органів краю.

4. Скасувала реферат міністерства шкільництва і народної освіти в Ужгороді як незалежний уряд, та приділила його до канцелярії губернатора як орган, підлеглий губернаторові.

5) Вислала окрему комісію для перевірки потреби чеських шкіл там, де нема відповідного числа чеських дітей.

6. Видала строгий наказ усім урядам на Підкарпатській Русі, що до служби в усіх державних публічних урядах та державних підприємствах треба приймати найменше 66% русинів-українців та що провідні місця треба заповнити службовцями русинами-українцями.

Крім цього ухвалено такі домагання:

1. В культурно-національних справах:

1. Дитина батьків русинів-українців належить до української школи, в якій навчальною мовою має бути наша народна мова, себто українська.

З тієї причини публічні збори осуджують шкільну політику, яка завела для дітей русинів-українців руску, себто російську навчальну мову, вимагається скасування тих заряджень, себто плесбичити у справі підручників, які противляться наведеним засадам.

2. Збори вимагають відкриття начальника шкільного реферату Хмельяржа, який своїми зарядженнями і політикою підірвав довіру населення до об'єктивності уряду і викликав велике огорчення та незадоволення в краю та не причинився до консолідації в шкільництві, але навпаки, спричинив нечуваний хаос і боротьбу.

3. Українське громадянство вважає, що заповнення 4 місць вищих урядовців у шкільному рефераті чеськими професорами із чеських народних соціальних (п'ятих на черзі) противиться засадам конституційної грамоти, резолюціям парламенту і сенату і тому таку поведінку осуджує, висловлює своє здивування, чому губернатор П. Русі дає на це свою згоду та вимагає, щоб міністерство забрало тих урядовців до Праги, а тут іменувало русинів-українців.

4. Вимагаємо негайно усунення д-ра Сулінчака із становища директора гімназії в Ужгороді, котрий, не зважаючи на протест фахових професорів, перемінив навчальну мову з української на російську, чим допустився грубого порушення приписів.

Домагаємося перевірки викладової мови в усіх гімназіях і введення у гімназіях руської української мови, як цього вимагають законні приписи.

5. Вимагаємо, щоб директором гімназії в Хусті іменували русина-українця та щоб професора Шірмера негайно звільнили зі становища директора і перенесли з Підкарпатської Русі.

6. Протестуємо найрішучіше проти переслідування українського вчителства і вимагаємо негайної направи.

II. В господарсько-супільних справах:

1. Вимагаємо, щоб влада перевела відвоження селянства, робітництва й урядництва та щоб все трудове населення Підкарпатської Русі в позній мірі було забезпечене працею при публічних роботах.

Вимагаємо дальшого переведення земельної реформи, щоб таким чином уможливити населенню верховини переселитися в околиці більше сприятливі для сільського господарства.

2. Вимагаємо заложити фонд для підтримки ремісництва, купецтва та приватних підприємств.

III. Збори остерігають уряд, що підтримка російських інституцій і російської преси не в інтересі нашого народу та республіки, бо російська преса на Підкарпатській Русі являється безпосередніми засобами денационалізації автономного руського - українського населення нашого краю.

2. Збори вимагають повної свободи слова і друку та припинення дотеперішньої цензурної практики, що внеможливає освідомлювання та інформування широких верств населення нашого краю.

3. Збори звертають увагу на те, що намірені деякі персональні зміни на провідних місцях у краю не вирішують справи автономії та що вибори до союму зможе перевести тільки такий уряд, якого шефом буде людина, що дасть повну запоруку об'єктивності і безсторонності. Тому домагаємося, щоб на випадок зміни в адміністрації краю, віцепрезидиумом став член української народності.

4. Збори вимагають негайно скликання губерніяльної ради, що приписує закон ч. 172 з року 1937.

ПІДКАРПАТСЬКА РУСЬ

(Локічення)

Шкільництво.

Всіх руських народних шкіл було на Підкарпатській Русі у шкільному 1935/6 році 465, усіх клас 2,207, учителів 2,069, учеників 102,152. Чехословацьких народних шкіл було 158 із 613 класами, 618 учителями та 22,178 учениками. Мадярських народних шкіл 118 із 365 класами, 363 учителями та 18,173 учениками, німецьких 17 із 39 класами, 34 учителями та 1,818 учениками, румунських 4 з 31 класами та 1,620 учениками. Румунських учителів було 31. Жидівських 7 із 16 класами, 16 учителями та 741 учениками.

Всього на Підкарпатській Русі було в 1935/6 шкільному році 769 народних шкіл, 3,271 клас, 3,131 учителів та 146,681 учеників.

Руських громадянських шкіл було 18 із 125 класами, 151 учителями і 5,311 учеників. Чехословацьких громадянських шкіл: 17 із 100 класами, 108 учителями та 3,626 учениками, мадярських клас громадянських шкіл 24 з 28 учителями та 988 учениками, німецьких клас 3 з 3 учителями та 139 учениками.

Нові шкільні будинки за державні гроші побудовано м. і. середні школи: в Хусті реальну руську гімназію; громадянські: в Перечині з 11 класами (руську та чеську), в Сваляві з 13 класами (руська). Народних шкіл побудовано до 1935/6 шкільного року 66 із 105 класами.

Всього від початку чсл. держави побудовано: 1 гімназію, 3 громадянські школи та народні школи в 94 селах.

Освіта.

Товариство „Просвіта“ мало 233 читальні та 14 філій, в цьому в Пришівщині читальню 6, філія 1, далі філія в Празі, у Братиславі та Кошицях. Кожна організація має бібліотеку. Центральна має бібліотеку з 8,000 книжок, не рахуючи історичних пам'яток у музею. Із читальень більші бібліотеки мають: Берегове, Н. Студений, Кальник, Туря-Пасіка, В. Верещків, Свалява, Ювора, Руські Комарівці. При читальнях є 143 театральні кружки, з яких 64 мають власну сцену. В 1935 р. дали 432 театральних вистав і 1,416 відчитів. Оркестр 18, напр. у Берегові, Старій Ботрадї, Білках, Страбичеві, Ду-

IV. Збори закликають усі партії, що боронять права руського українського народу на Підкарпатській Русі, та русинів-українців членів інших партій, щоб в справах краю політики об'єдналися для спільного їх вирішення і переведення в життя.

Крім цього збори ухвалили резолюцію, що торкається положення українців у Польщі.

Посол Ю. Ревай говорив:

Українське питання не обмежується тільки на Чехословаччину! І правильно написала „Нова Свобода“, що лорд Ровсмен після пологдження національного питання в Чехословаччині, буде мати широке поле діяльності в Польщі. І коли Англія інтересується питанням судетських німців, яких є всього 3 мільйони, то тим більше мусить інтересуватися Польщі й деінде. Наші брати у Західній Україні переживають жахливі часи. Польська влада досі зруйнувала 120 українських церков, виселює не тільки єдинично, але й цілі родини з пограничної смуги. На це страшне переслідування мусять звернути свою увагу великі держави, особливо Англія.

Бриничі, Заріччє, Перечині, В. Бочкові, В. Верещків, Сваляві й ін. Спортові кружки 41.

В 1921 р. „Просвіта“ зорганізувала при допомозі державної субвенції „Руський Театр“, що проіснував до 1930 р. Опісля перетворився в самостійне підприємство. Першим директором театру був відомий славний артист із Наддніпрянщини, М. Садовський.

„Просвіта“ видала більш як 120 книжок і майже що року видає дуже цінний „Науковий Збірник“. „Просвіта“ має свій гарний Народний Дім в Ужгороді вартості три мільйони чеських корон.

Три роки після оснування „Просвіти“ (1923 р.) московофіли оснували Товариство ім. Духновича.

Від 1919 року виходило на Підкарпатській Русі багато газет, та більшість із них проіснувала недовго. Причина того та, що значна частина читаючої маси вбога та що часописи мусили тому появлятися в обмежених кількостях, а тим самим не оплачувалися. Вікні українські (чи пак руські) видання не могли видержувати конкуренції з мадярськими та чехословацькими, що дешевші й дають більш інформації. Всеж попиту на українську книжку та газету все більше. Підчас війни мадярська влада закрила останню руську газету „Наука“. В 1918 р. знову стала виходити, а в 1922 перемінила назву на „Свобода“. Власником її є о. Августин Волошин. Тепер вона називається „Нова Свобода“.

Спорт.

Державний переворот 1919 року застав на Підкарпатській Русі два мадярські спортові клуби: У. А. Ц. і Н. Ш. Е. у Севлюші. Після перевороту, як лише настали спокійні відносини, по містах Підкарпатської Русі, як гриби по дощі, виростили спортові організації, що організували молодь. Та між тими спортовими організаціями не було ні одної словянської. Вони пропитували лише мадярський клуб, організували мадярську та жидівську молодь. Тоді ще не знайшовся був ні один наш любитель спорту, що взявся до організування спортового товариства. Від 1921—1925 основано на Підкарпатській Русі різні спортові клуби при допомозі військовости, та вони не мог-

Володимир Островський.

ПІД ЗНАМ'Я ХРЕСТА

ПОВІСТЬ

з часу охрещення Руси-України в 988 р.

17)

Тихоша застав Вівіяна не таким, як завжди: був похмурий і сквилований. В Олені очі були червоні, як від сліз. Гаряча грецька кров не дала Вівіянові заховати в душі те, що в ній кипіло.

— Болярине! — сказав. — Чи ти розумієш, що ми з Оленою зробили? Ми зрадили свій нарід, своїх імператорів: ми попустили нашу клятву йти на Корсунь, убивати наших людей. За таку зраду одна кара: смерть!

Тихоша не зрозумів і, дуже здивувався:

— Смерть?

— Так, за зраду свого народу смерть. Одно нам оправдання: робили ми це не на шкоду, а для добра Греції і церкви: щоб через кров корсунських мучеників-героїв Христова віра поширилася на Руси-Україні, щоб на місці долів засяло тут знамя хреста й щоб наші народи збраталися в Христі. І всеж важко на душі...

Спинався від хвилювання.

— Бачиш, — говорив далі — і Олену мучить совість, що причинилася до розливу нашої крові...

Олена спустила голову й дивилася в одну точку розкішного азійського килиму, що

широко розстелився на долівці.

— Болярине! — спинився Вівіяна біля Тихоші. — Прощу тебе й від Олени й від себе: стримуй князя, зроби так, щоб не нищив він наших людей у Корсуні й в інших наших містах над Чорним морем. Князь любить тебе, слухає твоїх порад, і ти можеш зробити багато, щоб урятувати наших братів від смерті, а їхню майню від грабунку й вогню.

— Все зроблю, Вівіяне.

— Вірю тобі й роблю це одну зраду: Корсунь має міцні стіни й здобути його князеві не легко. І знаю, який Володимир відвоює його силою, то напевно жорстоко помстився за опір. Щоб урятувати наших людей від цієї піксти, я вже зробив так, щоб Корсунь сам піддався Володимирові.

Вівіяна схопився рукою за серце.

— Слухай, болярине! Я післяв гінця до моего приятеля в Корсуні, щоб він намовив воєначальника піддатися...

Вівіяна сів на лавці й важко спустив голову. По хвилинці мовчачки підвів очі на Тихошу й спитався:

— Чи обіцяєш, болярине, зробити те, чого ми просимо? — Обіцяю.

Вівіяна підвівся, обійняв Ти-

хошу й поцілував:

— Буду тепер спокійніший і Олена не буде плакати.

— Тату, — відповідала Олена — що можу провідати боярина за двір?

— Проводи.

Пройшли двір мовчки: за багато було в душі, щоб можна було про щось малавжне говорити. Аж тоді, коли опинилися далеко серед кущів, Олена забалакала:

— Відкрию тобі таємницю, щоб тобі легше було виконати своє приречення. Той, про кого сказав тобі батько, називається Анастас. Запам'ятай його ім'я й відшукай його в Корсуні, як здобудеш город. Батько писав до нього свого помічника Максіана, щоб Анастас намовляв воєначальника здати Корсунь Володимирові. Я підслухала розмову батька з Максіаном і вирішила, що цього замало: воєначальник не згодиться віддати Корсунь. Отже я дала Анастасові свою пораду: написала йому листа й просила його, щоб воєначальник не згодиться віддати ворота перед Володимиром, написати на стрілі, що саме Володимир повинен зробити, щоб Корсунь сам здався, і цю стрілу випустити до ніг Володимира. А щоб не знав про цю таємницю й Максіан та щоб не зрадив нас — не відкрив її воєначальникові, запекла в коржіку й назвала Максіянові: „Бережи цього коржіку, як ока й заради віддай його Анастасові та скажи йому: Олена сказала, щоб ти не давав його нікому не показувати його, поки не прийде час; тоді почни їсти його й довідаєшся, що треба робити“. Анастас напе-

но так зробить: розламає коржік, знайде листа й випустить стрілу до Володимира. Отже не відходь від князя ні на крок і як побачиш, що якась стріла впаде поблизу князя, оглянь її, і як знайдеш на ній напис, зараз передай Володимирові. А він знатиме, що робити.

Ця таємничість дуже здивувала Тихошу. Йому й у голову не могло прийти, що в часі війни можуть діятися такі речі: якесь коржіку, запечені листи, стріли з написами й таке інше.

— А чому ти мені не хочеш сказати, що саме князь повинен зробити, щоб Корсунь здався? Я відразу сказав би Володимирові, і не було ні крові, ні трупів. Може боїшся мене?

— Ні, Тихоше! Я вірю тобі. Але так було зле. Якби Володимир узяв Корсунь відразу, після бою, то напевно знищив би його. А як побачити стрілу з Корсуня від якогось приятеля, то буде мати милосердя й пожалує моїх братів.

Тихоша глянув на Олену з глибокою пошаною й захопленням:

— Ти наймудріша з жінок Києва! Все зроблю, щоб урятувати корсунців.

Олена міцно стиснула йому руку.

(Дальше буде).

Най Пан Біг дасть тобі здоров'я — сказав рап, як кукарка всадила його з кошика до горішка з волюю.

Шляхотна людина всіх притягає, а нешляхотна натягає.

3 ДНЯ.

СОВЕТСКИЙ „ПАЦИФИЗМ“.

ли задовольнити місцевого населення, бо хоч існували серед 500,000 українського населення, легковажали українську мову, фаворизували чеську, в управу вибирали лише чехів, футбольні команди доповняли чеськими вояками, словом: не старалися втягнути до спорту наших людей.

Серед таких обставин наші передові люди в 1925 р. оснували спортивний клуб „Русь“. С. К. „Русь“ у 1929 вперше за час свого існування виграв із ч. С. К. Ужгород 2:1 і так став чемпіоном Підкарпатської Русі. „Русь“ у 1930 році владіла за 100,000 ч. к. свій спортивний майдан при Домашенській вулиці. За шість літ „Русь“ грає на тій площі більше як 120 матчів із чужими клубами, на яких програв лише 19, а 13 разів виграла, виграла 88. В 1936 році „Русь“ стала учасницею державної ліги.

По всіх містах Підкарпатської Русі є клуби копаного м'яча і вони організовані у „Підкарпатській футбольній лізі“. Попри копаній м'яча займаються всіма видами спорту, як волей-бол (навіть по сетах), сітківа, легка і тяжка атлетика, плавання, ковзи, ешета, гокей і т. д.

Не менше важке значіння, як усі повинні роду спорту, має пластунство. Коліскою пласту є Хуст, де в 1921 році гімназійний професор Дідик із кількома захопленими помічниками оснував перший пластовий відділ при хустській державній гімназії. Скоро пластові організації оснують і при інших середніх школах. Головними організаторами були: пок. Пенск, перший шеф шкільного реферату, пок. проф. Остап Вахнянин, гімназійний директор Андрій Алишківич і ін. Далі заслуги для розвитку пласту положили: посол Ю. Ревай, гім. проф. А. Бачинський, д-р Богдан Алишківич, А. Ворон, Ю. Шерет, Августин Волошин, д-р В. Пежанська, д-р І. Устіянович і інші.

ПРИЯТЕЛЬ ЧЕЙМБЕРЛИНА.

Сер Самуел Гор, британський секретар внутрішніх справ, відомий приятель без застережень політики Чеймберліна.

Та нова сила незле тягне, але істи так, як я, не потраплять — сказав кін до переїжджачого трамваю.

Говорить сам не знає що — сказала папуга, вислухавши прелекцію філософа.

Рожа є до мене подібна тому, що має колочки — сказав жак.

Ті, що мали колись нагоду читати більшовицьку пресу, або слухати промов більшовицьких агентів, дуже добре знають, скільки більшовики плещуть про „жорстокість капіталістичних мілітаристів“, про війни, про пролиття крові, про бомби, про трупи жінок і дітей, що валяються по вулицях бомбардованих міст... Вкупі з писанням більшовицької преси також поміщують відповідні образи. Слухаючи й оглядаючи це все, в стороннього некритичного чоловіка мимоволі виникає симпатія з тими більшовицькими вимогами. Бо вбивання, мордування, війна, кров — це все речі, проти яких бунтується культурна людина.

А коли до того більшовицькі агенти скажуть, що советський устрій є проти того всього, і що він є чемпіоном миру, то некритичний читач цілком спантеличиться. Навіть коли він не більшовик, то достаточо з огірченням промовить: „Та, як би воно не було, то негарно робити ген. Франко, що бомбардує цивільне населення еспанських міст; негарно робити Мусоліні, що вбиває етіопців; негарно роблять японці, коли бомбардують китайські села і міста“.

ДРУГА СТОРОНА МЕДАЛІ.

Самособою зрозуміле, що бомбардування цивільного населення є дуже некультурна річ. Але та річ має другу сторону, якої більшовики перед читачами ніколи не виявляють. Тою другою стороною є це, що в такий сам жорстокий спосіб, у який бомбардують літаки ген. Франка міста, заняті червоними, червоні літаки бомбардують міста, заняті ген. Франком. Китайські літаки налітали на японські міста на Формозі і старалися зробити японцям те, що японці робили китайцям. Колиж останнім не зовсім пощастило, то не через їх гуманітарні почування, тільки тому, що менше в них було літаків і бомб.

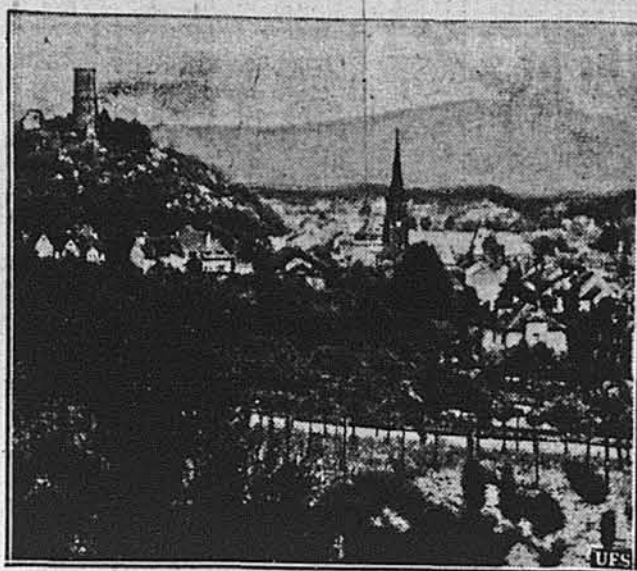
На адресу етіопців можна сказати кілька слів симпатії. Бо вони справді були безборонні супроти бомбовиків Мусоліні. Та з другого боку, правляча каста Гайлі Селазія є була ніщо інше, тільки феодалістична, аристократична каста амгарського племені, яка жорстоко гнобила величезну етіопську більшість. Обороняючи етіопців, більшовики станули поруч з тими середньовічними феодалами, які використовували, гнобили і погорджували величезною більшістю свого власного населення.

БОЛЬШЕВИЦЬКИЙ „ГУМАНІТАРИЗМ“.

Але безкритичний читач цього нахабного більшовицького фарисейства і лицемірства не відкриє. Він далі віритиме, що більшовики є „приятелі“ робочого народу і що вони хочуть завести на землі мир та добробут для всіх.

Як на практиці виглядає це більшовицьке „миролюбство“, може послужити ще й опис у ньюйоркських більшовицьких „УЩВістях“, з 16 вересня ц. р., як то більшовицькі „льотчики“ бомбардували японців. Цей опис має безлічно-нахабний заголовок: „Як ми бомбили японців“. А написав його сам учасник того „бомбування“, якийсь В. Гаврилов. Цей советський „герой“ до слівно описує:

„Зрадливці японці заняли священу рязанську територію. Японські батерії цілу добу били по нашим військам. Віст-

МИР, ЧИ ВІЙНА?

Вид міста Годесбург у Німеччині, де має відбутися друга конференція англійського прем'єра Чеймберліна з німецьким канцлером Гітлером у чехословацькій справі.

ка про цю страховитну провокацію зворушила серця всіх. Ми нетерпеливо очікували наказу бомбити. Кожний з нас жив одною думкою, не тільки прогнати, а й знищити ворога, бомбити так, щоб не остався цілим ні один нападник“.

ДАЛЬША ХВАЛЬБА.

А далі цей „герой“ миролюбної соціалістичної батьківщини“ перехвалюється: „Остаточо одержано наказ. Треба бомбити ворожі гнізда так, щоб японці потоками крові заплатили за свої зрадливі задуми. Кожний льотчик дав своїм товаришам клятву бомбити і стріляти тільки на „відмінно“, щоб радянська земля стала могилою для любителів чужих територій... Завдання командування було виконане в призначений час. Самоліоти зібрались і стрілом пішли на свої аеродроми. Ми летіли, горді свідомістю, що виконали завдання любимого народу, за щастя якого кожний радянський патріот готовий віддати своє життя“.

З того короткого опису видно, якою звирячою жаждою крові дишуть ці „герої“ миролюбної соціалістичної батьківщини“. З садистичним захопленням вимовляє цей „герой“ на кожному кроці „бомбити, стріляти, рвати на шматки“.

І ми знаємо, що ці озвірілі червоні садисти дійсно бомбили, і то не лише японські війська, але й безборонні корейські села. Трупи жінок і дітей валялись по вулицях тих безборонних сіл, а будинки їх попеліли у вогні. А советські „герої“ бомбили, бомбили... Вириняє питання, яке право от озвірілі люди мають говорити про гуманітаризм, міжнародно любов, мир, та яке моральне право вони мають критикувати інших за подібні речі?

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ

ДОЛЯ ЗАКАРПАТТЯ.

Трицять основи несправедливого миру. Цілий світ замешувався, що ось-ось завалиться будівля, штучно збудована на фундаменті таких багатьох несправедливостей, які на імя — мир. Ці несправедливості, що їх алізанти-переможці поклали в основу повоєнних умов, розвалюють із середини цю штучну будівлю. Ненависть і пімста будували цей мир; будівничі не передбачували, що по двадцятьох літах треба його буде перебудувати. Тревала будівля миру може встояти тільки на основах правди й справедливості.

Коли би переможці в світовій війні мали добру волю і хотіли усунути ці несправедливості, то якнайшорше таки в мирний спосіб могли би перебудувати Європу; усуваючи несправедливості, усунули би причини до нової війни.

Пять народностей в Європі, а то: українців, білорусів, словаків, хорватів і словінців, поневолили, або заманили найкращими обіцянками в неволю. А скільки натворили штучних меншин і, причіпивши їх до чужого ґрунту, дозволили щасливішим народам гнобити їх, наче невольників. Ті, що ще вчора терпіли неволю, нині обернулися в осоружних гнобителів і вживають усіх способів, щоби поглотити і стерти з лиця землі поневолені народи і меншини.

Вступаємо в друге двадцятьліття по війні, і вже переможці, творці несправедливих умов, переконуються, що мусить усунути ці кривди, що їх заподіяли народам і меншинам. Вони знають, що у новій війні можуть страстити багато, а зискати нема вже що. Їх штучно утворені фаворити, що повинні вірну службу жандармів для своїх творців, пробують вирватися з опіки своїх творців. Їм забалося самим бути великими потугами.

Нині на очах цілого світу прем'єр найбільшої держави їде до свого недавнього переможеного ворога, щоб за всяку ціну урятувати мир. А Гітлер жадає тільки справедливості; бо чомуж чехи мають панувати над німцями й іншими народами? І це буде цілком справедливо, коли Англія і Франція погодяться на внесок Мусоліні: перебудувати Чехословаччину, бо це штучний твір, що не дається удержати. Чехословаччина мала двадцять років часу, мала можливість дати своїм народам волю так, як вона зобов'язалась. Деж запроваджені автономія для Закарпатської України? Замість автономії, прийшла чехізація; своїми чехами обсадили майже всі уряди, викликали мовний заколот, рятують завмираюче москвофільство, для двох чехів і кількох жидів будують чеські школи в чисто українських селах. Свого часу навіть поважились понизити український прапор, а тепер шкільний референт забавляє усунути найдіяльнішого українського провідника, о. директора Волошина. Нарід часто голодує, бо землі мало, а заробити нема де.

У своїй Празі миліють очі українцям кількома школами; але ще далеко несплачений довг, зятягнений у часі війни чеськими легіонами. Чому чехи спротивилися перенести ті школи на Закарпаття? Це був би доказ приязни і відданості для України. Але їм страшенно це слово, Україна, бо по другім боці Карпат, ген аж по Каспій — їх мільони; тому так спішаються з чехізацією Закарпаття.

За сотки літ під мадярами пропала світська інтелігенція, більшість духовенства. Але селянство, корінь народу, не далося змадяризувати; та й і хліба було тоді подостатком. Чехи, як слов'яни, скорше і декше упорались би з чехі-

зацією, бо вони в скорім часі переселили б стільки чехів, що українці стали би меншістю і пропали б раз на все для України. Ось хитрі чехи! В Празі гласкають, бо там і так усе чехізується, колиб наша неволя довше зятягулася; а на Закарпатті дошкулують москвофільством, голодом, переслідуванням, понижанням. А чейже вони своїм підписом і честю заручили автономію. Самі роблять заколот і викручуються, що нарід неприготований.

Так справа Закарпаття приходить на порядок денний. Бо мусить прийти до перебудови штучного твору: чи в мирний спосіб, чи війною. Не можливо, щоб тільки німців задоволено. І мадяри вже підсунули свої полки; отже прийде і Закарпаття сказати своє слово. Чи не обіцяв Гітлер Гортієві Закарпаття? А коли так, то треба протидіяти. Дотепер нічого не чути від проводу з Закарпаття: чи чекають на розв'язку подій, чи не хотять наразитись чехам. Д-р К. Трильовський радить держатися чехів і ладити полки навіть в Америці проти мадярів. Українська преса в Америці також не сказала в тій справі свого слова.

На мою думку, мадяри й чехи вже здали іспит із своєї прихильності для закарпатських українців із найбільш відемним успіхом. З ними треба раз-нараз розпрощатись. До кожог тоді Закарпаття прилучити? Абсолютно до нікого! Жадати тільки незалежності для Закарпаття з протекторатом Німеччини, доки не прийде визволення дальших областей України. Провід із Закарпаття в порозумінні з еміграціями повинен випередити події й запропонувати Гітлерові протекторат, рівночасно обвинувачуючи Чехословаччину перед антантою, що за недержання умови, на якій Закарпаття добровільно зєдналося з Чехословаччиною, зривають цю умову, жадають незалежності під протекторатом Німеччини до часу визволення дальших земель України. А що на порозуміння нема часу, то американська еміграція під проводом Обеданія, чи окремого комітету, нехай започаткує справу без проволоки, висилаючи меморіали там, де треба. Так можемо справу Закарпаття рушити з місця, а Гітлерові дамо адути в руки. Коли може бути Естонія незалежною, з одним мільоном сто шістцять тисяч населення, в тім 10% москвинів, 1½% німців і 1½% інших; коли може бути Альбанія незалежна

з 987 тисяч населення в р. 1928, то Закарпаття із 700 тисячами населення може бути також незалежне. Протекторат Німеччини допоможе до успіху. Коли би був західно-український провід не відкинув в 1919 р. пропозиції комісії Бартельмія, зложеного в імені антанті, створення незалежності східної Галичини і запоруки на незалежність у пропонуванних границях, то Закарпаття було б уже тоді старалося прилучитись. А коли не тоді, то нині був би легкий вихід. А що галицький провід тоді загладив незалежність східної Галичини, то нині усміхається доля до нас: узискати незалежність бодай малої частини українських земель. Так Закарпаття має стати тим осередком, до котрого будуть прилучуватись українські землі.

На мою думку, Чехословаччина перебудується в мирний спосіб. Тільки в одному випадку може прийти тепер до війни: коли Чехословаччина і без допомоги Англії й Франції заризикує, або спровокує війну, опершись тільки на Московію й Румунію. Однак події можуть так розвинути, що з бігом війни Франція й Англія можуть прилучитись до Чехословаччини, а це найгірше для Гітлера: перемога непевна, бо Японія занята в Китаю, Мусоліні рад би закінчити в Еспанії. І це чехи розуміють, тому так бундючно поводяться. Їм лишається тільки спровокувати війну.

Чи розвязка наступить через плебісцит, чи війну, українська справа входить у гру. Коли плебісцит перемаже, то українці з Закарпаття і по всьому світу домагаються самостійності для Закарпаття під протекторатом Німеччини для охорони самостійності.

QUALITY WHISKY SINCE 1823
Wilson Distilling Co., Inc., N. Y. Blended Whisky.
90 proof. 72% neutral spirits distilled from grain.

Коли прийде до війни, то всі українці в займанщинах і по цілому світу мусять сконсолідуватися в один фронт і під один провід, якщо хочемо вибитися з неволі і збудувати свою хату: Самостійну Соборну Україну від Пограду по Каспій, від Тиси по Прип'ять, з кольоніями в Азії. Але перше будувати хату, а по збудуванні позамітати.

О. П. Ганяк,
Сейнт Луїс, Мо.

УКРАЇНСЬКИЙ КЛЮБ ПОСТУПОВИЙ, ВІД. 70. У. Н. СОЮЗУ В ДЖЕРЗІ СІТІ, ДЖ.
Повідомляє всіх Членів, як також всі родини померлих Членів нашого відділу, щоби всі прибули
В СУБОТУ, 24. ВЕРЕСНЯ (SEPTEMBER) 1938. РОКУ
в годині 9:15 рано
ДО ЦЕРКВИ НА РОЗІ ВУЛ. СУСЕКС І ГРІН,
де о. В. Лотович відправить
СЛУЖБУ БОЖУ
ЗА ЗДОРОВ'Я ВСІХ ЧЛЕНІВ
і
ПАНАХИДУ
ЗА ПОМЕРЛИХ ЧЛЕНІВ.
Проситься кожного члена мати свою братську відзнаку („бедж“).
ЗА УРЯД УКР. КЛЮБУ ПОСТУПОВОГО:
І. Гелета, ф. секр.

УВАГА СТЕЙПЛЕТОН І ОКОЛИЦЯ!
БРАТСТВО СВ. АРХИСТР. МИХАІЛА, ВІД. 211. УКР. НАР. СОЮЗУ
відсвяткує
30-ЛІТНІЙ ЮВІЛЕЙ СВОГО ІСНУВАННЯ
В СУБОТУ, 24. ВЕРЕСНЯ (SEPTEMBER) 1938. РОКУ
ПРОГРАМА ЮВІЛЕЮ: В 10. год. рано парох о. Володимир Профета, при асистії інших священиків, відправить Службу Божу і Панахиду за померлих членів в укр. гр.-католицькій православної церкві, 32 Brownell St., Stapleton, S. L., N. Y. — Запрошується до участі Братство Провидіння, від. 25. із Стейплетону. — Дается до відома членам, щоби кожен прийшов до церкви за своїми лентами.
По Богослуженні підемо разом до Укр. Нар. Дому, 35 Warren St., Stapleton, S. L., N. Y., де відбудеться святкування Ювілею. Головну промову вимовить головний реєстрар У. Н. Союзу, Дмитро Галич. Будуть інші бесіди: адвокат М. Пізнак, урядники з Ричмонд Боро та лідери з Staten Island. — По Ювілею БАЛЬ до пізньої ночі.
Запрошується всіх українців, місцевих і позамісцевих. За добру забаву й порядок румити Ювілейний Комітет.

УВАГА ПАЛМЕРТОН, ПА., І ОКОЛИЦЯ!
БРАТСТВО СВ. О. НИКОЛАЯ, ВІДІЛ 369. УКР. НАР. СОЮЗУ,
відсвяткує величаво
25-ЛІТНІЙ ЮВІЛЕЙ СВОГО ІСНУВАННЯ
В НЕДІЛЮ, 25. ВЕРЕСНЯ (SEPTEMBER 25, 1938)
ПРОГРАМА: В годині 2. пополудні всі члени Бр. св. О. Ніколая, як і інших відділів, зберуться в парохіальній галі й підуть до укр. кат. церкви св. Володимира Великого на Панахиду за померлих членів. По Панахиді всі члени вернуться до галі на спільний обід. Під час обіду будуть промовляти різні бесіди. На ювілею буде привітний голов. предсідник У. Н. Союзу, Микола Мурашко. Бесіди будуть йти на переміну з концертними точками, котрі виконає Хор ім. Лисенка під управою свого вчителя Михайла Процака.
Вступ на бенкет 50 центів.
Всіх членів і гостей просить до участі — Ювілейний Комітет.

ШКІЛЬНИЙ РІК ПОЧИНАЄТЬСЯ!!!

ПРИГОТОВІТЬ СВОЇ ДІТИ ДО ШКОЛИ!
КУПІТЬ ІМ ПОТРЕБНІ КНИЖКИ!

Не досить писати дитину до школи. Треба їй ще дати книжки, без котрих вона не може навчитися читати, а потім книжки, щоби заохотили її читати. Ось Вам вибір таких книжок для дітей:

- ПЕРША КНИЖЕЧКА** (Буквар) найновіше видання. Львів, 1939 45 ц.
- ДРУГА КНИЖЕЧКА** (читанки для 2. класу) М. Матвійчука 50 ц.
- ТРЕТЯ КНИЖЕЧКА** (читанка для 3. класу) М. Матвійчука 60 ц.
- ЧЕТВЕРТА КНИЖЕЧКА** (читанка для 4. класу) М. Матвійчука 75 ц.
- ШКІЛЬНИЙ СПІВАНІК** у двох частинах. Зладив Ф. Колесса 75 ц.
- СПІВАЙМО**, збірничок пісень на два голоси для шкільної молоді. На весняне свято пісні. Зладив Ф. Колесса 20 ц.
- ЗБІРНИК НАРОДНИХ ПІСЕНЬ**. В укладі на три голоси для ужитку шкільних хорів. Зладив Ф. Колесса 60 ц.
- СПІВАНІК** для дітей дошкільного та шкільного віку. Зладив Михайло Гайворонський 30 ц.
- МАЛИЙ БАНДУРИСТ**, збірка пісень для дітей. Підбрав і впорядкував Михайло Таранько 20 ц.
- ДИТЯЧІ ЗАБАВИ**, збірка і впорядкував Михайло Таранько. Містить гарні забави і пісні для дітей з музикою до пісень 35 ц.
- ІСТОРІЯ УКРАЇНИ** для дітей, в 4-ох частинах:
1. Київське Князівство
 2. Галицько-Волинська Держава
 3. Козаччина
 4. Україна в неволі.
- Друковано гарним читким друком з багатьма ілюстраціями М. Фартуха. Кожна частина 20 ц. Всі 4 частини 75 центів
- МАЛА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ**, І. Крипакевича 15 ц.
- МАЛИЙ КАТЕХИЗМ** християнсько-католицької релігії. Уложив о. Іван Рудович 35 ц.
- БІБЛІЙНІ ОБРАЗКИ**. Перші початки науки релігії, о. С. Біленький. Ілюстровані 35 ц.
- ХРИСТІАНСЬКО-КАТОЛИЦЬКА НАУКА ВІРИ** в біблійних оповіданнях для дітей. о. С. Біленький 50 ц.
- ДЛЯ УЧИТЕЛІВ:**
- МЕТОДИКА** правописних і словесних вправ з додатками: диктати, зразки говірок і спис висловів. Практичний підручник для вчителів і кандидатів учительського знання. Зладив д-р Кость Кисілевський 65 ц.
- МЕТОДИЧНИЙ ПІДРУЧНИК** до навчання перших початків українського письма. Зладив М. Матвійчук 75 ц.

Замовлення слати:
"СВОБОДА"
P. O. Box 346 Jersey City, N. J.

НОВІ ТЕАТРАЛЬНІ КНИЖКИ З КРАЮ!

ЗАМОВЛЯЙТЕ СЬОГОДНІ!

- Бабські Забобони**, комедія у 4 відслонах (5 муж. 2 жен.) 25 ц.
- Ой видно село**, драма на 3 дії, з недавнього минулого (6 мужчин, 3 жінчини, гурт) 35 ц.
- Козачка**, песа на 4 дії, (10 мужчин, 3 жінчини, гурт) 30 ц.
- На кредит і на C. O. D. не висилаємо. Замовлення висилайте на адресу:

"СВОБОДА"

P. O. Box 346 Jersey City, N. J.

ЩАСЛИВА МАТИ.

Коли шпитальна піклунка повідомила паню П. Грим, 16-літню жінку Павла Грима, що вона вродила трійнята, вона викликувала: „Джі!“ Всі діти важать разом 15 і пів фунта.

ЯК ПОВСТАЮТЬ КОРАЛИ ТА ЯК ІХ ЛОВЛЯТЬ

Коралі це каміниста червона маса. Коли вона не оброблена, подобає на розгалужений куш. Та це не мінерал і не рости́на, як це давніше думали, а продукт малесенького звірятка, поліпа, білої барви, довгого яких 2 міліметри. Тіло його виглядає наче рурочка, що може корчитися, з ротиком, довкола якого є по вісім дрібнозубчастих мацюк, уложених зірчасто. Коралі не живуть окремо, а вкупі з багатьма іншими звірятками того самого роду у спільній мясистій корі. Вони то виділюють цю вапнисту матерію, т. зв. коралину, яка творить пені і щораз густіші розгалуження одні на одних. Так повстають цілі деревця утворені з соток, а навіть тисяч получених із собою звірятко.

Яечка тих поліпів плавають якийсь час свобідно, а потім причіпляються до якогось підморського предмету, найчастіше скелі — розтягаються при основі й кожна стає початком колонії поліпів, що й далі розмножуються. Підчас того розмножування спільний пені і галузі збільшують свою довжину і грубість, а притому збільшується теж і вапняний осад, який вони виділяють із себе. Осад цей утворений з верств, уложених на собі довкола осі пені, чи галузі. Кожна верства це зборище вапняних зерняток тим більше збитих, чим ближче до осі. Як вилотляють із води таку коралеву гилу, з якої кожна довга менше-більше одну стопу, здирають із неї живу мяжку поволуку і так дістають твердий вапняний кістяк, що є цінним предметом торгівлі. З нього роблять шліфуванням і точенням червоні коралики (пацірки), а дрібні, непридатні до шліфування відломки дають т. зв. коралеву січку.

Ловлять коралі сітками, привязаними до великих рам у формі хреста. Той хрест, відповідно обтяжений оловом, запускають у воду. Потім пересувають раменами хреста й обломлюють кусні коралевих пнів, які впадають у сітку. Та така ловля нищить дуже коралі, тому частіше вживають до ловлі коралів нурців.

Ловля коралів відбувається у тій самій місцевості що десять літ. За такий час коралевий куш виростає на півтори стопи.

Шляхотний червоний кораль живе лиш у Се-

редземнім морі, близько берегів суходолу та островів. Ловлю займаються найбільше італійці, менше еспанці, французи, греки. Найбільше коралів ловлять при берегах Альжиру, річно 160 до 400 фунтів.

Коралів уживали від найдавніших часів для прикрас. Що кораль це звірятко, а не рости́на переконався шойно в 1736 році Пейсонель. Штучні коралі роблять із мармурового порошку, зліпленого каруком, а забарвленого карміном.

Коралеві острови або підводні лавиці витворюються лиш у теплих морях, між 28° північної і південної ширини, а рідко лише виходять поза ті границі. Давніше думали, що поліпи ставлять свої будівлі від найглибших морських глибин, тому що часто вже в малій віддалі від коралевих раф море буває бездонне. Та з часом переконалися, що головні роди рафових поліпів, як нпр. каріофіля, астреа, мадрепора, меандріна і т. д., можуть жити лише на глибині 120 до 150 стіп, а винятково лише деякі сходять до глибини 900 стіп.

Ріжно старалися пояснити, як підносяться рафи з величезних морських глибин. Славний природник Дарвін пояснює це колиханням морського дна, себто ступневим підношенням і опаданням його. Коли така лавиця, окружена коралевими рафами, є на терені, що обнижується, то коралеві рафи також обнижуються. Однак поліпи все розвиваються вгору та вдержуються на одному рівні. Так творять лякунові рафи. Поліпи, які є від сторони отвертого моря, дістають обильнішу поживу, ніж ті, що звернені до суходолу, тому теж ростуть скоріше, а інші нидіють і рафа віддаляються від берегів моря.

Дарвінову теорію признали були загально, аж вкінці Мюррей доказав, що лягунові рафи виступають теж в околицях, які ніколи не обнижувалися. Отже треба здогадуватися, що бодай якась частина коралевих раф утворилася на тих частинах морського дна, які піднеслися внаслідок вулканічних вибухів або на грубих верствах, що їх витворили різні черепахи та мушлі.

Тепер розмножуються теж коралеві поліпи у багатьох місцях підзворотникових вод (Флорида, Багама).

ЧОЛОВІК, ШО ПЕРЕБУВ ГОДИНУ ПІД ВОДОЮ.

Магметанін Раман Бей, який сам називає себе „чудесною людиною Єгипту“, який теж студював кільканадцять літ науку йогів, піддався в Лондоні оригінальній пробі.

Раман Бей перебув цілу годину під водою, без якоїнебудь шкоди для здоров'я. Фактор почав свій експеримент від того, що спершу відмовив довшу молитву, потім заткав собі воском ніс та вуха. Уста

залишив без ніякого забезпечення. Тоді, у присутності членів комісії та сотень глядачів єгиптянина вложили до вузької, герметично зачиненої скрині і в тій скрині спустили на дно плаваючого басейну.

Кожна нормальна людина вмерла би за кілька хвилин, задушившись. Однак йог плавав у транс і коли по годині витягнули скриню й відчинили, ненарушені печатки, Раман Бей викликавав враження мертвого. Коли ж йому виийняли віск з носа й вуха, по кількох хвилинах він почав віддавати, чимраз глибше.

Коли лікарі слідували за живчиком, Рамана напоїли гарячим молоком, годину пізніше „чудесний чоловік Єгипту“ виглядав, якби „ніколи ніщо“.

Далі лікарі ствердили, що вже по двох годинах ні серце, ні живчик не зраджували найменшого сліду перебутої проби.

Дослід Рамана Бей викликав у Лондоні величезну сензацію. Раман Бей заповів, що він готов свій експеримент повторити в кожній хвилині.

Нічого дивного, що на Сході є бруд, бо Схід є колисько народів.

ПОСМЕРТНІ ВІСТІ

По довший хоробі відійшов від нас 27. серпня 1938. року на вічний спочинок

ІВАН КУЖЛО, член від. 93. У. Н. Союзу в Central Falls, R. I.

Покійний походив зо села Волиць, скалатського повіту, Західної України. Прожив 49 років.

До У. Н. Союзу вступив в травні 1925. року. Був активним членом і добрим Союзцем. Вічна йому пам'ять! П. Беньковський, секр.

Хто знає не хоче смачного старого краєвого хліба?

Цей смачний житний хліб носить назву „столічного міста Галичини ЛЬВІВСЬКИЙ ХЛІБ (ЛЕМБЕРГ БРЕД)“. Як їдете до гротерії самі, або посилаєте дитину, купуйте Львівський Хліб. Як Ваш гротерік не має, каять йому замовити Нам Львівський Хліб. Чи в гротерії, ресторани, пивниці, городі, у Нью Йорку чи в Джерсі Сіті, жадайте Львівського Хліба.

M. NIEVYLSKI BAKERY
233 East 4th St., New York City.

МИХАЛ І. КОСЛОСКИ
ОБЕЗПЕЧЕННЯ І НЕРУХОМОСТІ
(REAL ESTATE)
Публічний нотар. ... Моні ордерів
Корабельні карти. ... Європейські справи.
52 JONES STREET, NEWARK, N. J.
Tel.: Mitchell 2-9394

ПОМАГАЙТЕ НІРКАМ негально! Вживайте зілля на скору пожити! Як ваші нирки або міхур не функціонують правильно і мусите часто писати вночі, маєте біль у ногах, снімо під очима, завороти й болячі голови, як вам запухають суглоби або чуте печучі боля в сечових провідниках, знайте скору полекшу, вживаючи Duff's Compound, Зілля Гербата ч. 66. Спробуйте її негайно! Купіть пакунок ще нині 75 цпт. Почтова оплата додатково 10 цпт. Питайте свого аптекаря або пишіть: S. Kulo Laboratories, 105 — 3rd Ave., New York City.

Д-Р ЮРІЙ АНДРЕЙКО
УКРАЇНСЬКИЙ ЛІКАР,
ХІРУРГ І АКУШЕР
321 E. 18th STREET,
between 1st and 2nd Avenues,
NEW YORK, N. Y.
Tel. GRAMERCY 5-2410.
Урядові години: рано від 10 до 12. Вечір від 6 до 8, а в негали рано від 10 до 12.

МИРОН ЛИТВИН
УКРАЇНСЬКИЙ ПОГРЕБНИК
Без ріжниць, як далеко поза Ньюарком. Вразі потреби телефонуйте до нас. Обслуга широкі чесна. — Office:
383 MORRIS AVENUE,
cor. Springfield Ave.
NEWARK, N. J.
Phone: Essex 3-5347

ПЕТРО ЯРЕМА
УКРАЇНСЬКИЙ ПОГРЕБНИК
ЗАНИМАЄСЯ ПОХОРОНАМИ
В BRONX, BROOKLYN, NEW YORK І ОКОЛИЦЯХ
129 E. 7th STREET,
NEW YORK, N. Y.
Tel.: Orchard 4-2568
BRANCH OFFICE & CHAPEL:
707 PROSPECT AVENUE
(cor. E. 155 St.), BRONX, N. Y.
Tel. Ludlow 4-2568

ІВАН БУНЬКО
Новий Український Удербейкер
заряджує погребам, по пін так
милі, як \$150. Обслуга
найкраща.
JOHN BUNCO
Licensed Undertaker & Embalmer
437 E. 8th ST., NEW YORK CITY.
Dignified Funerals as low as \$150.
Telephone: Orchard 4-8088

Неможливо.
— Ваш чоловік, моя пані, потребує повного спокою бодай на місяць.
— Пане докторе! це неможливо. Я потребую нової сукні і нового капелюха цього місяця.
— **Неоправдане обурення.**
— Пане! Дивитися на мене як на крайнього дурня!
— О, навпаки, уважаю вас за непомилкового відгадувача думок!

ТАРЗАН СМІЛИВИЙ.

(16)

Коли Тарзан і д-р Брукс знайшлися в нутрі печери, за ними поспішно всунулась і Нкма. Нарешті вона почула себе цілком безпечною. А коли вона була безпечна, то все старалась пописуватися своєю відвагою. Вдаряючи себе по грудях обома передніми лапами, вона говорила: „Ті чорні страхопуди хай тримаються здалека від нас.“

„Бо коли вони розлютять нас, то зле з ними буде!“ Тарзан не звертав на це жембоніння найменшої уваги. Він з поспіхом побіг по воду, бо д-р Брукс був насправду дуже хворий. Принісши в широкому листку воду, він хлюпнув нею на обличчя хворого. По кількох хвилинах такого о-студжування хворий відкрив очі і почав довкруги оглядатись.

Завваживши Тарзана, він хвилю вдивлявся в нього. А коли не запримітив ніякої небезпеки з його боку, запитав: „Хто ви?“ „Я Тарзан“, відповів запитаний. Ця відповідь трохи зворушила хворого. „То ви Тарзан?“ — завважив він здивовано. „Я чув про вас іще в Англії. Та мені все здавалося, що ви тільки легенда. Тепер бачу, що ви війсьниць!“

„А хто ви?“ — запитав зчерги Тарзан. „Я д-р Брукс, чоловік науки. Я робив дослід в Африці, а ті чорні чорти схопили мене. Ви справді врятували мене, але це не на довго. Я маю тропічну гарячку і довго не потягну. Всетаки спасібі вам за рятунок. Та поки я не вмер, хочу просити вас одної ласки; не відмовте ви мені її!“